

Αφιέρωμα στα θωρηκτά «Αβέρωφ» και «Κιλκίς»

Σύνταξη – Επιμέλεια
Ευάγγελος Μαυρογόνατος

(2014)

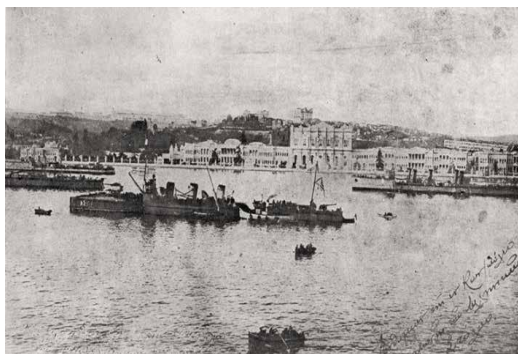
Με την ευκαιρία εορτασμού του Πολεμικού μας Ναυτικού, 6 Νοεμβρίου 2020, αναδημοσιεύω ένα πόνημα – αφιέρωμα για τα θωρηκτά «**Αβέρωφ**» και «**Κιλκίς**».

Εικόνα 1 Τα θωρηκτά «Αβέρωφ» και «Κιλκίς» στον όρμο Φαλήρου

Μέσα στο κλίμα ευφορίας που επικρατούσε μετά τη λήξη του Α' παγκοσμίου πολέμου (1919) στον οποίο και η χώρα μας βρέθηκε κερδισμένη στο πλευρό των νικητών, τα θωρηκτά μας «Αβέρωφ» και «Κιλκίς» μετέχουν του συμμαχικού στόλου που κατέλαβε τα Στενά (Βόσπορο, Ελλήσποντο και τη μεταξύ τους Προποντίδα) με πρόσχημα την ελεύθερη ναυσιπλοΐα.

Διαβάστε τη συγκλονιστική Ιστορία

Εικόνα 2

31 Οκτωβρίου 1918 τα ελληνικά θωρηκτά «Αβέρωφ» και «Κιλκίς» (**Εικόνα 2**), περνούν τα Στενά και αγκυροβολούν στις 31 Οκτωβρίου 1918 μπροστά από τα ανάκτορα του Ντόλμα Μπακτσέ και ύψωσαν την Ελληνική Σημαία στην Κωνσταντινούπολη 500 χρόνια μετά το 1453!

Μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Μούδρου, στις 17 Οκτωβρίου 1918, ναυτική συμμαχική μοίρα, στην οποία συμμετέχουν και τα ελληνικά θωρηκτά «Κιλκίς» και «Αβέρωφ», περνά τα Στενά και αγκυροβολεί στις 31 Οκτωβρίου 1918 μπροστά από τα ανάκτορα του Ντόλμα Μπακσέ. **(Εικόνα 3)**

Εικόνα 3

Η Ελληνική Σημαία είναι πλέον ορατή από την Αγία Σοφία.

Ταυτόχρονα, τμήμα της Κρητικής Χωροφυλακής εγκαθίσταται στο Φανάρι, ως φρουρά του Πατριαρχείου. **(Εικόνα 4)**

Εικόνα 4

Τα περιστατικά αυτά γίνονται αφορμή για συγκινητικές εκδηλώσεις ενθουσιασμού από όλο τον ελληνικό πληθυσμό της Κωνσταντινούπολης. **(Εικόνα 5)**

Εικόνα 5

Ιστορικά στοιχεία των δύο θωρηκτών «Γεώργιος Αβέρωφ» και «Κιλκίς»

Εικόνα 6

Το θωρηκτό «Γεώργιος Αβέρωφ» είναι ένα πλοίο - θρύλος του Πολεμικού μας Ναυτικού. **(Εικόνα 5)**

Είναι ζήτημα αν στην παγκόσμια ναυτική ιστορία θα συναντήσουμε άλλο πολεμικό πλοίο που να συνδέθηκε για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα με την ιστορία ενός έθνους.

Η φήμη και ο σεβασμός που απολαμβάνει απ' όλους τους Έλληνες φθάνει ως τις μέρες μας.

Το πλοίο ναυπηγήθηκε στο Λιβόρνο της Ιταλίας, αρχικά για τις ανάγκες του πολεμικού ναυτικού της Ιταλίας.

Κυριακούλης Μαυρομιχάλης

Όμως, η ακύρωση της παραγγελίας ώθησε την κυβέρνηση του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη να ενδιαφερθεί για την αγορά του στα τέλη του 1909 (12 Νοεμβρίου) και να προλάβει τους Τούρκους που προς στιγμήν το διεκδίκησαν.

Ήταν η εποχή που η χώρα μας είχε επιδοθεί σ' ένα εκτεταμένο εκσυγχρονισμό των ενόπλων της δυνάμεων, μετά την ατυχή έκβαση του ελληνοτουρκικού πολέμου του 1897.

Ειδικά στο Πολεμικό Ναυτικό, ο στόλος ήταν απαρχαιωμένος και η κυριαρχία στο Αιγαίο απαιτούσε την ένταξη νέων σύγχρονων μονάδων στη δύναμή του.

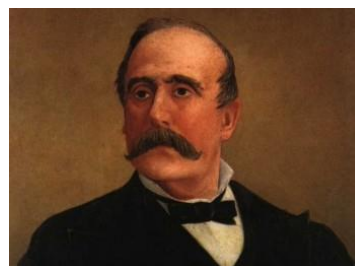

Ιωάννης Δαμιανός

ευεργέτη Γεωργίου Αβέρωφ (1815-1899) και εξ αυτού του λόγου το πλοίο έλαβε το όνομά του.

Η αγορά του θωρακισμένου καταδρομικού ή βαρέως ευδρόμου, σύμφωνα με τη στρατιωτική ορολογία, κόστισε 24.000.000 δραχμές και ήταν συμφέρουσα χάρις στη διαπραγματευτική ικανότητα του υπουργού Ναυτικών, Ιωάννη Δαμιανού.

Το 1/3 του ποσού καταβλήθηκε από το κληροδότημα του ηπειρώτη επιχειρηματία και εθνικού

Γεώργιος Αβέρωφ

Το θωρηκτό «Αβέρωφ» κατελκύστηκε στις 27 Φεβρουαρίου 1910 και παραδόθηκε στη χώρα μας στις 15 Μαΐου 1911.

Υστερα από ένα σύντομο ταξίδι στην Αγγλία με την ευκαιρία της στέψης του βασιλιά Γεωργίου Ε', την 1^η Σεπτεμβρίου του ίδιου χρόνου κατέπλευσε στο Φάληρο κι έγινε δεκτό με ενθουσιασμό από τον ελληνικό λαό.

Γεώργιος ο Ε΄

Το πλοίο, από τα πιο σύγχρονα πολεμικά της εποχής του, ήταν ατμοκίνητο, έπλεε με ταχύτητα 24 κόμβων και είχε πλήρωμα 20 αξιωματικών και 670 ναυτών. Αμέσως έγινε η ναυαρχίδα του απαρχαιωμένου ελληνικού στόλου.

Στο θωρηκτό «Αβέρωφ» δόθηκε η ευκαιρία ήδη από την έναρξη του Α' Βαλκανικού Πολέμου να επιβάλει την παρουσία του και σε επιχειρησιακό επίπεδο να αλλάξει τις ισορροπίες στο Αιγαίο.

Πάυλος Κουντουριώτης

Κυβερνήτης του, ο Ναύαρχος και μετέπειτα Πρόεδρος της Δημοκρατίας Παύλος Κουντουριώτης (1855-1935).

Ηγήθηκε των ελληνικών δυνάμεων στις νικηφόρες ναυμαχίες της Έλλης, 3 Δεκεμβρίου 1912, **(Εικόνα 7)** και της Λήμνου (5 Ιανουαρίου 1913) κατά του τουρκικού στόλου, διαλύοντας τις προσδοκίες της Υψηλής Πύλης για τον έλεγχο του Αιγαίου. **(Εικόνα 8)**

Εικόνα 7 Ναυμαχία της Έλλης

Εικόνα 8 Ναυμαχία της Λήμνου

Το Θωρηκτό *Κιλκίς* (BB-23) κλάσης *Mississippi*

Εικόνα 9 θωρηκτό «ΚΙΛΚΙΣ»

(Το δεύτερο ήταν το θωρηκτό «Λήμνος» - πρώην USS *Idaho*) αγοράστηκαν εσπευσμένα από την Ελλάδα προς ενίσχυση του ελληνικού στόλου μετά τη ναυπήγηση δυο τουρκικών θωρηκτών. **(Εικόνα 10)**

Παραλήφθηκε από το Νιούπορτ Νιουζ της Βιρτζίνια τον Ιούλιο του 1914, με βεβιασμένες ενέργειες της ελληνικής κυβέρνησης σε μια προσπάθεια αντιστάθμισης των τουρκικών ναυτικών

Η ναυπήγησή του ξεκίνησε το 1903 στα ναυπηγεία 'USA - Wn - Cramp & Sone Ship - & Engine building Co Philadelphia Pa' για λογαριασμό του Αμερικανικού Ναυτικού, στο οποίο εντάχθηκε ως USS *Mississippi* (BB-23) από το 1908 μέχρι το 1914, οπότε και αμφότερα τα πλοία κλάσης *Mississippi*. **(Εικόνα 9)**

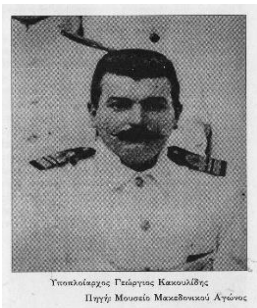

Εικόνα 10 θωρηκτό «ΛΗΜΝΟΣ»

εξοπλισμών, χωρίς όμως τα δυο πλοία να είναι και τα απολύτως κατάλληλα. Κύριο μειονέκτημα τους ήταν η μικρή ταχύτητα. Νεωτερισμός στα πλοία αυτά αποτέλεσε η ευρεία χρήση ηλεκτροκινήτων μηχανημάτων.

Το «**Κιλκίς**» και το «**Λήμνος**» στη συνέχεια κατασχέθηκαν από τους Γάλλους μαζί με τον υπόλοιπο Ελληνικό Στόλο το 1916, εξαιτίας της ελληνικής ουδετερότητας στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Όταν τον Ιούνιο του 1917 ο Ελευθέριος Βενιζέλος ανέλαβε και πάλι την διακυβέρνηση της χώρας και η Ελλάδα εισήλθε στον πόλεμο με τους συμμάχους της Αντάντ, η Γαλλία επέστρεψε τα πλοία στο Ελληνικό Βασιλικό Ναυτικό.

Υποπλοίαρχος Γεώργιος Κακουλίδης
Παγκόσμιο Μακροθαλασσοπλοίο

Το Θωρηκτό «**Κιλκίς**» έλαβε μέρος στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ως μοιραρχίδα του μοιράρχου του ελληνικού ελαφρού στόλου του Ναύαρχου Γεωργίου. Κακουλίδη.

Μετά την τουρκική συνθηκολόγηση την 1 Νοεμβρίου 1918 το «**Κιλκίς**» κατέπλευσε με άλλα πλοία του στόλου στη Νικομήδεια. Και από εκεί στη Κωνσταντινούπολη.

Το 1919 συμμετείχε στις επιχειρήσεις της Κριμαίας κατά των Μπολσεβίκων στον Εύξεινο Πόντο και μετά το πέρας των οποίων έπλευσε ξανά για στη Κωνσταντινούπολη όπου και παρέμεινε σε όλη τη διάρκεια των επιχειρήσεων της Μικρασιατικής Εκστρατείας (1919-1922).

Μετά την κατάρρευση του Μικρασιατικού μετώπου τον Αύγουστο του 1922, το «**Κιλκίς**» μαζί με το «**Λήμνος**» κάλυψαν την υποχώρηση και την επανεπιβίβαση των υποχωρούντων τμημάτων της μικρασιατικής στρατιάς στη Σμύρνη και Τσεσμέ και, στη συνέχεια, κατέπλευσαν στη Χίο και κρατήθηκαν εκεί χωρίς να προσφέρουν κάλυψη στον άμαχο ελληνικό πληθυσμό της Μικράς Ασίας.

Όταν στη συνέχεια έγινε κίνημα, διατάχθηκε ο Κυβερνήτης του «**Κιλκίς**» πλοίαρχος Ιωάννης Δεμέστιχας να σπεύσει στη Σάμο και να παραμείνει εκεί για την αποκατάσταση της τάξης και την επιβολή της επανάστασης.

Ιωάννης Δεμέστιχας

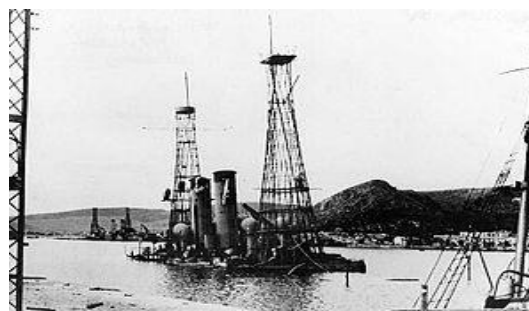

Αλεξ. Χατζηκυριάκος

Αργότερα το «**Κιλκίς**» ενώθηκε με τον στόλο του μοίραρχου Α. Χατζηκυριάκου και κατέπλευσε στο Κερατσίνι και από εκεί τον Μάρτιο του 1923 κατέπλευσε στον Βόλο.

Στην περίοδο 1925 – 1928 το «**Κιλκίς**» παρέμεινε σε μακρά ακινησία στον Πειραιά για γενική επισκευή και αναλεβήτωση, μ' ένα μακρόπνοο σχέδιο εξοπλισμού έναντι του τουρκικού «**Γιαβούζ**», που όμως δεν ξεκίνησε ποτέ.

Έτσι μετά το 1928 παρέμεινε σε ενέργεια μέχρι το 1931, οπότε και παροπλίστηκε.

Εικόνα 11 θωρηκτό «**ΚΙΛΚΙΣ**»

Χρησιμοποιήθηκε ως Σχολή Πυροβολικού και στη πρώτη φάση του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ως αντιαεροπορικό πυροβολείο του Ναυστάθμου και βοηθητικό καταφύγιο.

Στις 23 Απριλίου 1941 το «**Κιλκίς**», δεχόμενο τρεις βόμβες στο μεσόστεγο και αριστερά βυθίστηκε στον Ναύσταθμο της Σαλαμίνας μετά από επίθεση γερμανικών βομβαρδιστικών Stuka, στη διάρκεια της Γερμανικής εισβολής στην Ελλάδα. **(Εικόνες 11, 12)**

Εικόνα 12 θωρηκτό «ΚΙΛΚΙΣ»

Αργότερα οι Γερμανοί απέκοψαν τους ιστούς και καπνοδόχους για ανάγκες δικού τους υλικού.

Ανελκύστηκε και διαλύθηκε μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, το 1947 – 1949, από τον τότε Οργανισμό Ανέλκυσης Ναυαγίων (ΟΑΝ).

Μια μαρτυρία – αφιέρωμα συγγενούς ναύτη, του πληρώματος του θωρηκτού «Κιλκίς», από Ερμιόνη¹

«Ναύτες Ερμιονίτες που υπηρετούν στα δύο αυτά πλοία, χαρούμενοι και αισιόδοξοι στέλνουν τις φωτογραφίες τους στους αγαπημένους τους στην Ερμιόνη – ενθύμια που μαρτυρούσαν, χωρίς να το γνωρίζουν οι ίδιοι, σημαντικές ιστορικές στιγμές.

Το φωτογραφείο «Γιάννη Δ. Κυριώτη – Κωνσταντινούπολις» έχει έτοιμο το μοντάζ της φωτογράφισης.

Σε πρώτο πλάνο το σκίτσο της Αγιά – Σοφιάς, στο βάθος αγκυροβολημένο το Ελληνικό θωρηκτό ρίχνει τον προβολέα του και μέσα από το ση-

Εικόνα 13

*μαιοστολισμένο σωσίβιο του «Κιλκίς» ο Κυριάκος Κούνες (νομίζω) ερμιονίτης φίλος του πατέρα μου, που υπηρετούσε σ' αυτό. **(Εικόνα 13)***

Εικόνα 14

Την ίδια εποχή και ο Χαράλαμπος Σκούρτης, ναύτης και αυτός στο «Κιλκίς», στέλνει τη φωτογραφία του ως καλλιτεχνική κάρτα. Την έχει διασώσει η εγγονή του Μαρίκα Κανέλλη - Τουτουνητζή, μαζί με την επόμενη.

Όλα τα φιλαράκια από την Ερμιόνη, ναυτά-

¹ Πηγή: Πρωτοβουλία Ενεργών Πολιτών Ερμιόνης (Ηρα Φραγκούλη-Βελλέ)

κια του «Κιλκίς». Όρθιος στο κέντρο πάλι ο Χαράλαμπος Σκούρτης, καθιστός ο Δημήτρης Νάκος (μάλλον). Ενθύμιον Νικομηδείας. **(Εικόνα 14)**

Την άνοιξη του 1921 τα θωρηκτά «Αβέρωφ» και «Κιλκίς», στη διάθεση των συμμαχικών δυνάμεων πάντα, βρίσκονται στο λιμάνι της ελληνικής βυζαντινής πόλης Νικομήδειας, στην Προποντίδα.

Τώρα όμως ο συσχετισμός των δυνάμεων έχει αλλάξει από τότε που ο Βενιζέλος έχασε τις εκλογές και ο βασιλιάς Κωνσταντίνος επανήλθε στην εξουσία με την κυβέρνηση Γούναρη.

Εικόνα 15

Οι τότε σύμμαχοι δεν είναι πλέον στο πλευρό μας, ο Κεμάλ έχει οργανώσει την εθνική αντίσταση των Τούρκων, ο ελληνικός στρατός πολεμά στα βάθη της Μικράς Ασίας και οι ελληνικοί πληθυσμοί της αντιμετωπίζουν στην απειλή των Τούρκων.

Ξένοιαστα και χαρούμενα, ανύποπτα για τη συμφορά που θα ακολουθήσει, τα ναυτάκια των ελληνικών πλοίων βγαίνουν έξω και φωτο-

γραφίζονται σε ένα από τα φωτογραφεία της πόλης, το οποίο τυπώνει με περηφάνια την κάρτα «ενθύμιον Νικομηδείας έτει 1921» που την κρατά ένα περιστέρι.

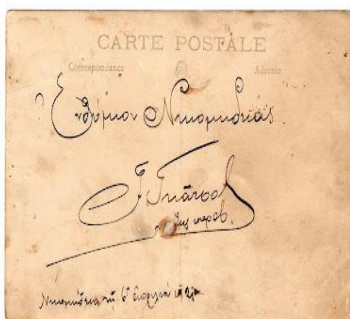
Πάνω δεξιά ο θείος μου Γιώργος Γκάτσος, ναύτης του «Αβέρωφ», κάτω δεξιά ο επίσης

Εικόνα 16

θείος μου Παύλος Φραγκούλης ναύτης του «Κιλκίς». **(Εικόνα 15)**

Ο Γιώργος Γκάτσος είχε και μια άλλη ιδέα: Κάλεσε δίπλα του δυο άγνωστα τουρκάκια; (ελληνόπουλα δε μου μοιάζουν!) και «ελάτε να φωτογραφηθούμε μαζί, να σας θυμάμαι». **(Εικόνα 16)**

Εικόνα 17

Στην πίσω πλευρά της φωτογραφίας έγραψε «ενθύμιον Νικομηδείας τη 6 Απριλίου 1921». **(Εικόνα 17)**

Η ιστορική συνέχεια

Τον Ιούνιο του 1921 αιφνιδιαστικά κεμαλικά στρατεύματα επιτίθενται στην πόλη της Νικομηδείας.

Οι Ελληνικές πεζικές δυνάμεις είναι αδύναμες να την υπερασπίσουν και το «Κιλκίς» εμποδίζεται από τα αγγλικά πλοία να χρησιμοποιήσει τα κανόνια του.

Προ της ενδεχομένης καταστροφής τελικά ο κυβερνήτης του Γεώργιος Κακουλίδης παίρνει πρωτοβουλία και με ισχυρό κανονιοβολισμό επιτυγχάνει να αποτρέψει τουλάχιστον τη σφαγή ή την αιχμαλωσία των Ελλήνων κατοίκων.

Η Νικομήδεια όμως χάθηκε για πάντα. Οι κάτοικοί της, πρώτοι πρόσφυγες μεταφέρθηκαν στην ελεύθερη πατρίδα. Ένα χρόνο αργότερα θα γενικευθεί η μικρασιατική καταστροφή.

Επίλογος

Η Νικομήδεια είναι σήμερα μια μεγάλη τουρκική πόλη, το Ιζμίτ, στη θάλασσα του Μαρμαρά.

Οι καταδιωγμένοι κάτοικοί της ίδρυσαν τη Νέα Νικομήδεια, στον κάμπο της Βέροιας, που ακμάζει και τιμά την παλιά πατρίδα.

Ο Χαράλαμπος Σκούρτης, ο Παύλος Φραγκούλης και ο Δημήτρης Νάκος έκαναν οικογένεια στην Ερμιόνη και απέκτησαν παιδιά και εγγόνια.

Ο Γιώργος Γκάτσος μόλις απολύθηκε από το ναυτικό μετανάστευσε στην Αμερική, χωρίς να επιστρέψει ποτέ στην Ελλάδα.

Για τη συλλογή του ΙΑΜΕ όπου βρίσκονται οι φωτογραφίες αυτές, τραβηγμένες τις τελευταίες ημέρες της Ελληνικής Κωνσταντινούπολης και της Νικομήδειας, αποτελούν πραγματικά ενθύμια για τις αξέχαστες πατρίδες και τους Ερμιονίτες προγόνους μας.